

De identiteit van de Nederlandse Landschappen

Verschillende regio's in Nederland gaan steeds meer op elkaar lijken. De vervlakking treedt niet alleen op in de verstedelijkte gebieden (met name stadsranden), maar ook in het landelijke gebied. Tot dusver is niet duidelijk op welke doelen men in welke gebieden moet inzetten om dit verlies tegen te gaan. In het DWK-programma 'Regionale natuurontwikkelingen' wordt kennis ontwikkeld voor versterking van de regionale identiteit van natuur en landschap. Hier staat het begrip 'streekeigen natuur' centraal. Kerngedachte is dat landschappen te beschouwen zijn als een karakteristieke ordening van plantengemeenschappen, waarin zowel de abiotische gesteldheid als de (historische) vormen van landgebruik tot uitdrukking komen. Uitgaand van dit idee, wordt op basis van regionaal voorkomen van verschillende vegetatietypen gezocht naar een wetenschappelijke en operationele onderbouwing van het begrip streekeigen natuur.

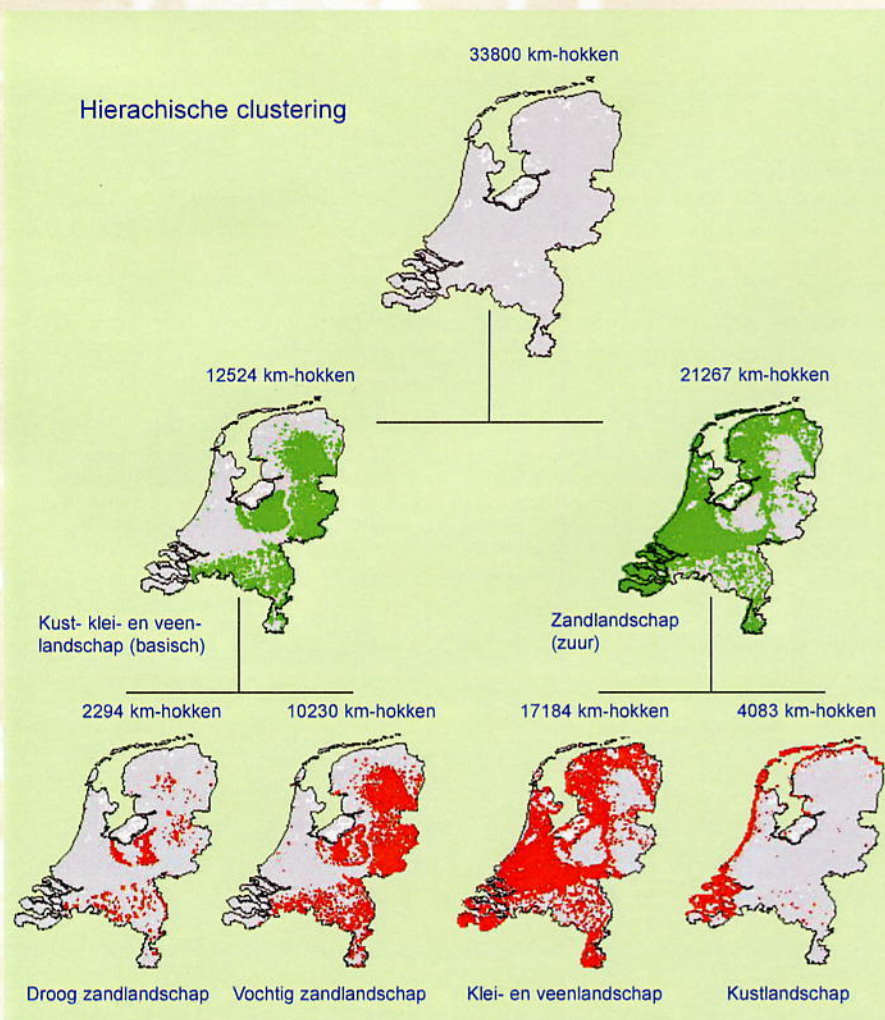
Op gemeentelijk niveau beschikt men weliswaar over zogenoemde landschapsbeleidsplannen, maar de aanbevelingen voor behoud, beheer en inrichting zijn zo abstract dat beheerders niet op de specifieke (streekeigen) kwaliteiten

worden gewezen. Vaak zijn de dragers van deze kwaliteiten regionaal zeer algemeen en ervaart men het niet als bijzonder. Met de resultaten van het onderzoek naar regionale identiteit van landschappen kunnen beheerders zich een

goed beeld vormen van mogelijke andere vormen van landschapsbeheer en van wat dit zou kunnen betekenen voor de herkenbaarheid en streekeigenheid.

Verspreiding plantengemeenschappen

In het onderzoek staat de analyse van verspreidingsgegevens van plantengemeenschappen centraal. De gedachte is namelijk dat plantengemeenschappen een afspiegeling zijn van het landschap. Anders gezegd: de vegetatie is de 'display' van het ecosysteem. De gegevens zijn afkomstig uit 'De Vegetatie van Nederland' en 'De Atlas van Plantengemeenschappen van Nederland' en zijn ruimtelijk vastgelegd in km-hokken (een rooster van vierkanten van 1x1 km). De ordening van plantengemeenschappen is onderzocht door aan ieder km-hok, naast de plantengemeenschappen die hier zelf in voorkomen, ook de plantengemeenschappen die in de omgeving voorkomen, toe te kennen. Uit eerdere studies is gebleken dat een omgeving van 3x3 km een bruikbare maatvoering is. Een hiërarchische clustering van op deze wijze verzamelde gegevens geeft vervolgens opeenvolgende tweedelingen van landschapstypes op grond van gevonden karakteristieke combinaties. Op deze wijze worden de verschillende regio's (landschappen) in ons land in beeld gebracht (zie figuur). Voor iedere opeenvolgende tweedeling zijn de meest indicatieve plantengemeenschappen - de belangrijkste streekeigen natuurelementen - bekend.

Indeling plantengemeenschappen.

Kwantificeren streekeigen natuur

In aanvulling op de tweedelingen wordt het zogenoemde informatieconcept toegepast om streekeigen natuur te kwantificeren. Dit houdt in dat het waarnemen van vegetatie informatie verschaft over het gebied waarin de vegetatie wordt aangetroffen. Een algemeen voorkomend vegetatietype zal bij waarneming minder informatie verschaffen over

een plek dan een meer gebieds-specifiek (streekeigen) vegetatie-type. Het samengaan van een hoge presentie (veel aanwezigheid) en een hoge trouwgraad (kenmerkend voor een landschap) resulteert in hoge informatiewaarden. Het begrip 'streekeigen natuur' wordt ingevuld door de hierboven beschreven hiërarchische clustering en informatieconcept in een regionale classificatie verder uit te werken. De informatiewaarde van zeldzaam voorkomende vegetatietypen is niet in abstracte zin met het informatieconcept vanuit een tabel af te leiden, maar is gelieerd aan een concrete ruimtelijke situatie: een zeldzaam vegetatietype als een dotterbloemhoiland zal in een ruimtelijke setting van beekdal, vochtig zandlandschap hoger scoren dan gesitueerd in een veen-

polder. Deze benadering wijkt nogal af van de natuurwaardering die louter uitgaat van criteria als zeldzaamheid, natuurlijkheid en uniciteit.

Resultaten

In de figuur zijn de resultaten van de hiërarchische clustering op twee niveaus, ruimtelijk weergegeven. De resultaten zijn op deze niveaus abiotisch goed interpreteerbaar (droog zandlandschap, vochtig zandlandschap, klei- en veenlandschap en kustlandschap). Landelijk wordt op deze wijze een vijftiental regio's afgebakend. Binnen de regio's is een nadere onderverdeling te maken, waarbij het regionale (historische) beheer als verklarende factor een grote rol speelt. Een ander voorbeeld van de resultaten is een overzicht van de belangrij-

ste plantengemeenschappen die indicatief zijn voor de splitsing van zandlandschap in droog landschap en vochtig zandlandschap. Daarnaast geeft bijvoorbeeld een overzicht van plantengemeenschappen die de hoogste informatiewaarde bevatten voor het vochtig zandlandschap meer gedetailleerde informatie.

Meer informatie:

ir. Aart van den Berg
(identiteit Ned. landschappen)
0317 47 79 78
a.vandenberg@alterra.wag-ur.nl

ir. Kees Hendriks
(progr. 382)
0317 47 42 53
c.m.a.hendriks@alterra.wag-ur.nl